

Manuel de Pedrolo, introductor a Catalunya de la narrativa nord-americana contemporània

Francesc Parcerisas

Universitat Autònoma de Barcelona
Facultat de Traducció i d'Interpretació
08193 Bellaterra (Barcelona). Spain
francesc.parcerisas@uab.cat

Resum

A la segona meitat del segle xx, el novel·lista Manuel de Pedrolo va tenir un paper molt destacat en la introducció de la novel·la americana a Catalunya. El seu interès per la novel·la americana prové ja de la seva joventut, quan l'accès a aquells autors solia ser quasi exclusivament a través del francès. Pedrolo, lector voraç, va esdevenir un traductor excepcional i l'introductor personal d'alguns gèneres, com ara la novel·la de lladres i serenos. L'article situa la figura de Pedrolo en el context europeu i americà anterior a la Segona Guerra Mundial i també en relació amb el panorama espanyol posterior dominat per la forta censura franquista. Els lligams econòmics, polítics i editorials a banda i banda de l'Atlàntic són examinats com a origen de la forta influència americana sobre els lectors europeus. Els primers articles de Pedrolo sobre figures americanes, les seves traduccions de Dos Passos, Salinger, Kerouac, Faulkner, Steinbeck, Henry Miller i el seu gust per l'experimentació amb noves formes narratives, a la manera americana, mostren el paper especial de Pedrolo dins la traducció moderna al català. Cal poder aprofundir més en les fonts emprades per Pedrolo, cosa que possiblement s'aconsegueixi quan els seus arxius siguin oberts al públic.

Paraules clau: Manuel de Pedrolo, La Cua de Palla, literatura nord-americana.

Abstract

Novelist Manuel de Pedrolo (1918-1990) played a crucial role in the introduction of American literature to the Catalan public in the second half of the xxth century. His interest in the American novel as a very young man, when almost the only access to most modern authors was through French translations, made Pedrolo an avid reader, an extraordinary translator and a key figure in the publication of genres like the crime novel. The article sets Pedrolo's figure against the proper European and American context just before and after the Second World War and the Spanish scene where the strong censorship of the Francoist regime was still ruling. The economic, political and publishing ties which suddenly expanded on both sides of the Atlantic became the intellectual ground for the disclosure of a new and strong influence of American authors upon European readers. Pedrolo's early articles on key American figures, his translations of Dos Passos, Salinger, Kerouac, Faulkner, Steinbeck, Henry Miller, and his fancy for new experimental forms on the wake of the American novel, grant him a special role in the history of modern translation into Catalan. The need for a still more detailed knowledge of Pedrolo's sources, will hopefully be accomplished once his archives become available for research.

Key words: Manuel de Pedrolo, La Cua de Palla, American literature.

Crec que ens hem de preocupar per saber com la traducció s'engalza dins un sistema literari concret, i com aquest sistema literari depèn de la resta de condicionants del món (d'allò que en podríem dir el «polisistema»). El cas de Manuel de Pedrolo com a traductor de la narrativa nord-americana pot servir com a exemple per a aquesta reflexió.

La gran narrativa nord-americana moderna arriba a Europa en el període d'entreguerres, quan alguns dels seus autors més destacats —nats entre els anys vuitanta del segle XIX i la primera dècada del segle XX— inicien la seva producció més important i fins i tot viatgen o resideixen a Europa, conformant la diàspora que sembla que Gertrude Stein batejà amb el nom de «the lost generation». Si recordem noms com Ezra Pound (1885-1972) o T.S. Eliot (1888-1965) comprendrem que, encara que ara ens interessi la narrativa, el fenomen era molt més generalitzat i afectava altres gèneres literaris i gairebé totes les arts. Noms de novel·listes com els que ara cito per ordre d'edat són ben representatius: Francis Scott-Fitzgerald (1886-1940), Henry Miller (1891-1980),¹ John Dos Passos (1896-1970), William Faulkner (1897-1962),² Ernest Hemingway (1898-1961),³ John Steinbeck (1902-1968),⁴ Erskine Caldwell (1903-1987), i fins alguns altres només un o dos anys més joves com William Saroyan (1908-1981)⁵ o Richard Wright (1908-1960).⁶ Entre els que he mencionat Hemingway va rebre el premi Nobel l'any 1954, Faulkner el 1955 i Steinbeck el 1962.

Aquesta primera penetració i coneixement inicial de la jove narrativa nord-americana va esclatar de manera vertiginosa en acabar la Segona Guerra Mundial. Fins aleshores, els contactes intel·lectuals entre ambdues bandes de l'Atlàntic havien estat migrats i la puixança econòmica nord-americana no s'havia encara imposat a Europa amb la força amb què ho farà a través del domini i de la superioritat que representa, en el terreny econòmic, el pla Marshall. La velocitat de les comunicacions també s'imposa només a principis dels anys 1950: gràcies als avenços de l'aviació militar durant la Segona Guerra, en acabar aquesta s'estableixen vols comercials transoceànics regulars. (Recordem que el vol de Charles Lindbergh havia estat el 1927 i que els zeppelins alemanys van ser descartats com a mitjà de transport després del desastre del Hindenburg el 1937.) Després de la Segona Guerra es produirà, doncs, una altra onada d'«expatriates» americans, tan important com la primera i també igualment digna d'estudi.

A Catalunya, amb anterioritat a la Guerra Civil espanyola, són poques les mostres d'interès o de coneixement sobre els autors nord-americans del moment, tot i

1. Primera traducció a Espanya: *El coloso de Marusi*. Trad. Ramón Gil Novales. Barcelona: Seix Barral, 1957. Aquesta referència i les següents les dono pel que puc obtenir del *Diccionario de literatura. I. Literaturas anglosajonas*. Adaptació d'Alberto Adell. Madrid: Penguin/Alianza, 1979.
2. Primera traducció castellana: *Santuario*. Trad. Lino Novàs Calvo. Madrid: Espasa-Calpe, 1934.
3. Primera traducció castellana: *Fiesta*. Trad. José Mora Guarnido y John Hausner. Barcelona: Janés, 1948.
4. Primera traducció castellana: *La luna se ha puesto*. Trad. Pedro Lecuona. Buenos Aires: Sudamericana, 1942.
5. Primera traducció castellana: *Mi nombre es Aran*. Trad. Luís Lendínez. Barcelona: Janés, 1947.
6. Primera traducció castellana: *Los hijos del tío Tom*. Trad. Floreal Mazía. Buenos Aires: Sudamericana, 1946.

que la presència de Whitman, Mark Twain, Washington Irving, Edgar Allan Poe, Nathaniel Hawthorne, James Fenimore Cooper, Jack London, James Oliver Curwood havia sovintejat a col·leccions com l'Editorial Catalana, la Biblioteca Univers o els Quaderns Literaris.⁷ Però no sembla que hi hagi traduccions de Herman Melville, ni de Henry James, Edith Wharton o Theodor Dreiser anteriors a la guerra. Respecte als autors més estrictament emergents en aquells anys, Ramon Esquerra va ressenyar el 1934 *Sanctuary* de William Faulkner a través de la versió francesa prologada per André Malraux⁸ i va escriure una altra nota sobre Louis Bromfield, un autor que va estar molt de moda i que ha quedat relegat a un segon terme.⁹ Sinclair Lewis, Theodor Dreiser, John Dos Passos i Sherwood Anderson són els altres noms que, encara que només de passada, menciona aquest crític. Un cas especial és *Torrents de primavera* (*The Torrents of Spring*, 1926) d'Ernest Hemingway, que va ser editat a la biblioteca de la Rosa dels Vents, de Josep Janés i Oliver, com a volum 33, en traducció de Josep Ros-Artigues. Era l'any 1937 i aquesta deu ser una de les primeres traduccions europees de Hemingway, tot i que potser un editor tan al dia com Janés ja coneixia la fama de *Fiesta* (1926), el llibre que narra la història d'un grup de nord-americans i de britànics que vaguen per França i per Espanya després de la Primera Guerra, o d'*Adéu a les armes* (*A Farewell to Arms*), de 1929, l'obra situada a Itàlia durant la Primera Guerra i basada en la història d'un amor entre un oficial nord-americà del servei d'ambulàncies i una infermera anglesa. També durant aquells anys, Hemingway havia publicat *Death in the afternoon* (1932), amb articles sobre les curses de toros, i el llibre sobre caceres *The Green Hills of Africa* (1935).

L'interès pels autors nord-americans va créixer de manera exponencial després de la Segona Guerra, quan els ponts polítics i econòmics que s'estableixen entre els EUA i Europa es multipliquen. Una segona generació d'*expatriates* afegirà la seva experiència a la dels autors d'entreguerres, principalment a París, i la presència militar nord-americana crearà fins i tot un cert «públic autòcton» desplaçat a Europa. De la mateixa manera com la llibreria «Shakespeare and Company» de Sylvia Beach havia estat un centre per als escriptors d'entreguerres, la nova «Shakespeare and Company» de George Whitman (que havia estat destinat a Europa durant la guerra), fundada el 1951, acollirà una nova generació amb personatges com Lawrence Ferlinghetti, Henry Miller, Anaïs Nin, Lawrence Durrell, James Baldwin o Allan Ginsberg. Jack Kahane amb la seva Obelisk Press i el seu

7. Per a una llista detallada de la literatura nord-americana traduïda al català vegeu: Anna Pérez Ribó, *Les traduccions de literatura nord-americana al català*, treball de recerca, UAB, 2003.

8. *El Matí*, 20-3-1934, ara a Ramon Esquerra, *Lectures europees*, edició de Teresa Iribarren. Manresa: L'Albí/Faig, 2006, p. 185.

9. Louis Bromfield (1896-1956) va ser un autor de gran renom. Després de la Primera guerra Mundial va rebre la Croix de Guerre i la Legió d'Honor. Va retornar a Nova York per treballar-hi de periodista. El 1924, la seva primera novel·la, *The Green Bay Tree*, assolí un gran èxit. Dos anys més tard va guanyar el premi Pulitzer amb *Early Autumn*. Dels 30 llibres que publicà, alguns, com *The Rains Came* i *Mrs. Parkington*, van ser dutts a la pantalla. Bromfield tornà a França una llarga temporada als anys trenta. A partir de 1939 s'establí a Malabar Farm, prop de Lucas, Ohio, on va viure fins a la mort. En aquesta ciutat es va celebrar la boda de Humphrey Bogart amb Lauren Bacall.

fill Maurice Girodias amb The Olympia Press són també una mostra, abans i després de la Segona Guerra, d'aquesta punta de llança de la introducció de la literatura nord-americana al continent europeu. Que les primeres edicions de Henry Miller, *Lolita* de V. Nabokov i *Junkie* de W. Burroughs apareguessin a París no és una anècdota casual.

Espanya, malgrat la dictadura i el seu aïllament polític, no és aliena a aquest ambient de més gran receptivitat dels autors nord-americans. En el cas d'algunes obres, a més, existia el component de la relació estreta dels autors amb el país. És el cas, sobretot, de *Por quién doblan las campanas* (*For Whom the Bells Toll*, 1940), el llibre de Hemingway sobre la Guerra Civil espanyola, que va ser convertit en pel·lícula el 1943 amb Gary Cooper, Ingrid Bergamn i Spencer Tracy, i que va aparèixer traduït al castellà a l'Argentina. La traducció era d'Olga Sanz i va ser publicat per l'editorial Claridad, com a volum cinquè de la Biblioteca de Grandes Novelas, al maig del 1944, poc després, doncs, d'estrenar-se la pel·lícula, i el març del 1959, ja havia assolit 13 edicions. Una excepció que cal ressenyar aquí és la publicació, durant la Guerra Civil, del llibre *No pasaran* (*Una història del setge de Madrid*) del novel·lista i lluitador socialista americà Upton Sinclair (1878-1968), traduït al català per Carme Montoriol i editat pel Comissariat de Propaganda de la Generalitat de Catalunya el 1937. Del molt que es va escriure durant la guerra, evidentment gairebé res va arribar a ser traduït tan ràpidament, i fou impossible de veure-ho traduït després, per raons òbvies, a l'Espanya franquista.

Una de les fites de l'interès suscitat per la literatura dels EUA és l'aparició de *L'age du roman américain* (1948), de Claude-Edmonde Magny, un llibre que Pedrolo cita a la seva presentació de la traducció feta per Jordi Arbonès de *Per qui toquen les campanes*, a Proa, el 1971. Aquest estudi marca, des del punt de vista de la divulgació erudita, la inflexió enorme que es produeix entre el final de la Segona Guerra i els anys seixanta, amb un tomb essencial en la introducció massiva de la narrativa nord-americana com a referència literària en els ambients intel·lectuals europeus. La «novetat americana» era tan important a tot Europa que a França les editorials van emprar sovint la menció «traduït de l'americain», com si els traductors de l'anglès que havien treballat fins aquell moment no tinguessin capacitat per comprendre aquella nova cultura que arribava i s'imposava amb tanta força des de l'altre costat de l'Atlàntic. Cito el llibre de Magny perquè el 1957 a *La hora del lector*¹⁰ Josep M. Castellet, que havia traduït a la mateixa Biblioteca Breve un altre text cabdal, *La novela moderna en Norteamérica* de Frederick J. Hoffman,¹¹ empra un text de Magny com a cita i usa com a exemples textos de Hemingway, de Dos Passos, de Dashiell Hammet, naturalment en les traduccions castellanes del moment. L'any següent Castellet havia de publicar un volumet molt curiós, *La evolución espiritual de Ernest Hemingway* (1958), que rebla aquesta atenció intel·lec-

10. José M. CASTELLET. *La hora del lector, Notas para una iniciación a la literatura narrativa de nuestros días*. Barcelona: Seix Barral, 1957.

11. Joaquim Marco, al seu pròleg a la traducció de Pedrolo de *Santuari* (Proa, 1970), citarà també l'obra de Hoffman (p. 7).

tual envers la moderna narrativa nord-americana. De fet, el mateix Manuel de Pedrolo, als seus mots de presentació d'*Homes i ratolins* de John Steinbeck, volum 99 de la col·lecció A Tot Vent, amb el qual les edicions Proa reprenien des de Perpinyà les seves edicions, deia textualment: «John Steinbeck és allò que podríem anomenar un típic producte de les tendències contradictòries de la societat americana que, en el curs dels anys que se situen entre les dues guerres mundials, reeixí a donar naixença a una poderosa generació de rebels que compta en les seves files noms tan gràvids de significació com els de Sinclair Lewis, Dos Passos, Faulkner, Hemingway, Thomas Wolfe, Caldwell (?) i James Farrell, tots ells, cadascú a la manera pròpia, compromesos en una obra de denúncia que després prolongaren un Ralph Ellison, un William Styron, un Norman Mailer i el grup, complex i contradictori al seu torn, dels autors de la *beat generation*».¹²

Mentrestant a fora d'Espanya s'havien iniciat les traduccions de molts d'aquests autors. He resseguit algunes de les versions castellanes de Hemingway a partir de mitjan dels anys quaranta. I he trobat, per exemple, una referència que indica que *The Torrents of Spring* i el conte «The Undefeated» (traduït com «El torero») van aparèixer en un sol volum amb el títol *Torrentes de primavera*, en traducció d'Enrique Romero, a l'editorial Albon (Albor ?) precisament a Barcelona el 1946.¹³ *The Sun Also Rises* va ser publicada a Espanya per Josep Janés amb el títol de *Fiesta* el juliol de 1948. La traducció de José Mora Guarnido i John E. Hausner havia estat originalment publicada a Buenos Aires per l'editorial Santiago Rueda el 1944. També a l'Argentina, als anys cinquanta, apareix *Al otro lado del río y entre los árboles* (*Across the river and into the trees*), traduït per Manuel Gurrea, per a l'Editorial Guillermo Kratf Ltda., que va ser publicat a la Colección Vértice el febrer de 1952; *El viejo y el mar* (*The Old Man and the Sea*) aparegut el 1952, és traduït al número del 30 de març de 1953 de la revista *Life en español*, publicada als EUA per als països de parla hispana, amb una foto de Hemingway en portada, una altra foto de l'autor a Cojimar, a Cuba, i il·lustracions de Noel Sickles. És precisament el 1953 que Hemingway torna a Espanya per primer cop després de la guerra, però hom l'associa propagandísticament amb els San Fermines i amb la pugna taurina entre Luís Miguel Dominguín i Antonio Ordóñez, és a dir, amb la cara excitant i poc conflictiva de l'Espanya depauperada de l'autarquia. El 1954 Hemingway rep el Premi Nobel de Literatura i el 1955 Josep Janés reedita *Fiesta*. A partir d'aquest moment ja és molt més fàcil trobar traduccions castellanes de narradors nord-americans: l'editorial Luis de Caralt, per exemple, a la seva col·lecció Gigante, l'any 1958 ja anuncia com a publicades obres de Sinclair Lewis, John Steinbeck, Willa Cather, Pearl S. Buck, *Adiós a las armas* de Hemingway i *Los invictos*, *Pylon*, *El villorio*, *La paga de los soldados* i *¡Desciende, Moisés!* de Faulkner.¹⁴ *Las nieves del Kilimanjaro* (*Stories* [?]) va ser publicat per Luis de Caralt, a la col·lecció de butxaca Libros Plaza (n. 232) el 1960, sense nom de traduc-

12. Vegeu dins: STEINBECK, John. *Homes i ratolins*. Perpinyà: Proa, 1964, p. 5-6.

13. LAPRADE, Douglas Edgard. *La censura de Hemingway en España*. Salamanca: Universidad de Salamanca, 1991, p. 155.

14. A la sobrecoberta posterior de *La casa de la araña* de Paul Bowles, publicada l'abril de 1958.

tor, i a la mateixa col·lecció havia aparegut (núm. 221 i per tant amb data una mica anterior) una altra edició de *Fiesta*. En la mateixa col·lecció també es van publicar (núm. 231) el 1960 *La perla* (*The pearl*) de John Steinbeck i el 1963 (núm. 301) *El valle largo* (*The Long Valley*), totes dues en traducció de Francisco Baldiz.

Crec que caldria afegir a aquest «clima» més amatent a la literatura nord-americana, l'aparició a l'editorial Gredos d'una sèrie, de com a mínim 10 volums, anomenada «Tres escritores norteamericanos», traducció d'uns assajos publicats per la Universitat de Minnessotta i editats a Espanya a la primera meitat dels anys seixanta. I encara també caldria resseguir amb atenció les ressenyes literàries publicades per Antoni Vilanova a la revista *Destino* que, per a molts van ser el primer contacte amb la gran producció nord-americana d'aquells anys i que van marcar, per exemple, alguns dels criteris d'edició de l'excel·lent col·lecció de narrativa Palabra en el Tiempo que el mateix Vilanova va dirigir a l'editorial Lumen.

Bé, doncs, és en aquest context que sabem que comencen a aparèixer les principals traduccions catalanes de Manuel de Pedrolo.¹⁵ Però, de fet, les lectures de Pedrolo de la literatura nord-americana sembla que daten ja dels anys quaranta, quan acabat de casar, resideix a Tàrraga i enceta la seva activitat traductora amb treballs per a l'editorial Albor de Ferran Canyameres, on és possible que fos un dels «negres» que traduïen a preu fet al castellà les obres de Georges Simenon que Canyameres signava, o també per a l'editorial Bruguera, per a qui també traduïa, en aquest cas novel·les de l'oest, sentimentals, roses, d'aventures, policials, etc. pagades a tres mil pessetes el títol. Sobre aquestes traduccions a preu fet, que li devien proporcionar un gran coneixement de l'ofici, no en tenim informacions, però sabem, per exemple, que en un carta del 21 de maig de 1951 adreçada a Ricard Orozco, diu: «He llegit l'últim *Sobre* —es refereix a la publicació que Orozco editava— amb el mateix plaer que de costum. Interessant, entre altres coses, l'article sobre Faulkner. Per cert que m'han sorprès les breus paraules que tu li dediques: «cuando ya su obra nos dice muy poco», escrius. A mi és un home que continua interessant-me molt, assenyaladament per la seva tècnica. Rarament he vist una més perfecta adequació entre el fons i la forma. Quan vaig llegir-lo per primera vegada, deu fer dotze o tretze anys, fou per a mi una revelació semblant a la que havia estat Dostoievski quan finia el batxillerat.»¹⁶ Aquesta informació fa recular les lectures de Pedrolo als anys de l'acabament de la guerra. I la pregunta immediata que ens fem és: ¿en quines versions les llegia? ¿quants autors va arribar a conèixer, quants títols va poder llegir? En la correspondència adreçada als amics i al seu pare durant la guerra, hi ha referències sovintejades a les seves lectures, a llibres que ha comprat, o que demana, i fins i tot a escrits que emprèn; però no hi sé veure cap indicació que ens faci pressuposar que ja llegia l'anglès o que tenia una afecció especial per la literatura nord-americana, escassament publicada, com hem vist,

15. Vegeu per als detalls: PUJAN VALLVERDÚ, Alba. *Manuel de Pedrolo, traductor*. Treball de recerca. UAB, 2002, i Xavier Garcia, «Vers una bibliografia de Manuel de Pedrolo». Dins: D.D.A.A., *Rellegir Pedrolo*. Edicions 62, 1992.

16. PEDROLO, Manuel de. *Epistolari*. A cura de Xavier Garcia, 2 vols. Edicions de la Universitat de Lleida, 1997. Carta LXVII, p. 143.

en aquells anys. L'any 1950, en una altra de les primeres cartes que envia a Orozco, li ofereix algunes traduccions de poemes d'Edith Sitwell, T. S. Eliot i Ezra Pound, però, llevat de la traducció de «Burnt Norton» d'Eliot que aparegué el 1954 a la *Miscel·lània Carles Riba*, de les altres, desgraciadament, no en sabem res més. El 1954, en una altra carta discuteix amb Maurici Serrahima sobre la «novel·la nova» i escriu: «precisament avui existeix, paral·lela a la tendència dinàmica que aquests darrers anys ha privat en amplis sectors de la novel·lística mundial, una altra tendència, no menys objectiva, iniciada a l'Amèrica del Nord i continuada, o amplificada, per un grup francès reunit a l'entorn de la difunta revista *Roman*, que s'aplica a una descripció verament exhaustiva de la realitat, o del que el novel·lista pren per la realitat».¹⁷ Dos anys més tard, en carta a Guillem Viladot, i després de remarcar la poca importància que per a una gran obra té el fet que l'autor hagi assolit l'èxit en vida, diu: «Tots (aquests autors són) avui llegits per tothom —o gairebé tothom (de Faulkner es venen milers i milers d'exemplars en les col·leccions populars americanes a 25 centaus)—i, el que és més, són els pares de la literatura novel·lística moderna».¹⁸ Aquest comentari fa pensar que Pedrolo podia haver estat familiaritzat amb les edicions americanes, o que com a mínim en coneixia algunes edicions, i que el seu coneixement no era només basat en les traduccions espanyoles o franceses. Per tant ens cal situar entre el final de la guerra i la meitat dels anys cinquanta el coneixement de l'anglès i de la literatura nord-americana.

De fet, dels anys cinquanta són tres articles sobre autors nord-americans: «El novel·lista Hemingway», *Quart Creixent*, 2, Barcelona, juliol 1957;¹⁹ «Cop d'ull a l'obra de Henry Miller», revista *El Pont*, 9, Barcelona 1957 i «Notícia de Paul Bowles»,²⁰ *Quart Creixent*, 4, Barcelona, abril 1958, que han estat recollits al volum *El llegir no fa perdre l'escriure*.²¹ Paga la pena de destacar l'article sobre Bowles, que era un autor pràcticament desconegut a Espanya, ja que aquesta devia ser la primera obra seva que es traduïa.

D'altra banda, és conegut l'interès de Pedrolo per la «sèrie negra» i el paper que va jugar en entrar a Edicions 62, l'any 1962, a fi de dirigir la col·lecció La Cua de Palla;²² és importantíssim, però d'això en parla Joan Fontcuberta en l'article següent. Només voldria dir que potser darrere el fracàs de la col·lecció hi hem de veure que els editors i Pedrolo van avançar-se al que hauria d'haver estat l'aparició real d'un mercat i d'un públic prou estabilitzat (públic i mercat, si em permeteu de dir-ho de passada, que tinc la impressió que mai no ha arribat).

17. PEDROLO, Manuel de. *Epistolari*. A cura de Xavier Garcia, 2 vols. Edicions de la Universitat de Lleida, 1997. Carta XCVIII, p. 202.

18. PEDROLO Manuel de. *Epistolari*. A cura de Xavier Garcia, 2 vols. Edicions de la Universitat de Lleida, 1997. Carta CXLVIII, p. 376.

19. Referències donades per Jordi Arbonès a *Pedrolo contra els límits*. Barcelona: Aymà, 1980, p. 177, i per Xavier Garcia, «Vers una bibliografia de Manuel de Pedrolo». Dins: D.D.A.A. *Rellegir Pedrolo*. Edicions 62, 1992.

20. *La casa de la araña* de Paul Bowles va aparèixer a l'abril de 1958, editada per Luis de Caralt a la col·lecció Gigante, en traducció de Carlos Paytuvi.

21. PEDROLO Manuel de. *El llegir no fa perdre l'escriure*. Lleida: Pagès, 1994.

22. ARBONÈS, Jordi. *Pedrolo contra els límits*. Barcelona: Aymà, 1980, p. 20.

Les altres contribucions explícites de Pedrolo a estudis sobre la literatura nord-americana les trobo a les seves presentacions de traduccions diverses, no totes seves. Al text sobre John Steinbeck, dins «John Steinbeck», *Homes i ratolins*, Proa, Perpinyà, 1964; al text referit a John Dos Passos, dins «John Dos Passos», *Manhattan Transfer*, Proa, Barcelona, 1965; a «Jack Kerouac», que encapçala *Els pòtols místics*, Proa, Barcelona, 1967; al seu «Pròleg» a Wiliam Faulkner, *Mentre agonitzo*, Proa, Barcelona, 1968 i al seu «Pròleg», a Ernest Hemingway, *Per qui toquen les campanes*, Proa, Barcelona, 1971. A l'últim, el que precedeix la novel·la de Hemingway, cita i contrasta diverses opinions de crítics nord-americans, en llibres publicats en anglès entre 1942 i 1949, i l'obra de Magny de 1948. L'excepció és un text de 1964. Com que no se'n dona cap referència bibliogràfica, llevat de l'any de publicació, no sabem si es tracta de llibres o d'articles de premsa, i ens adonem que, de fet, caldria investigar les lectures de Pedrolo, la seva compra de llibres, els continguts de la biblioteca, els diccionaris, per tenir un esquema més segur del seu acostament a la narrativa nord-americana, que tant el fascinà i que tant l'influí. Alguna referència tangencial en tenim quan, al text sobre Kerouac, comença dient: «El diccionari anglès més recent, *The Penguin English Dictionary*, diu: “BEATNIK: joves desafiadorament anticonvencionals afeccionats a vestir de faisons estranyes...”», la qual cosa pressuposa una consulta a l'abast. En aquest mateix text hi ha una de les poques al·lusions a problemes de traducció, quan explica per què *The Dharma Bums* ha estat traduït per *Els pòtols místics*: «La paraula “pòtols” no reclama explicacions especials, per tal com trasllada adequadament l'adjectiu substantivat *bums* (vagabunds, ganduls, etc.) amb un particular matís de perdut que s'avé amb les intencions d'aquests cercadors d'una altra veritat que es volen, precisament, perdre. *Dharma* ja és una altra cosa. Com tots els conceptes de contingut religiós, resulta de mal definir, i la prova és que els estudiosos tan aviat li donen el sentit de virtut com d'ordre, justícia, esdeveniment, objecte de la ment, fenomen, recititud, veritat, etc., car la llista és inacabable. També es refereix a la doctrina o mètode que posa terme a la frustració personal i, igualment, segons Mircea Eliade, significa l'abundància de virtuts que tot d'una il·luminen el neòfit de la veritat. Calia acceptar-lo, amb tots els inconvenients que suposa un mot exòtic, o cercar-li una traducció comprensiva. Hom ha preferit això darrer. I cap, em sembla, no podia ser més ajustada que la de «mística», ja que al capdavant l'activitat d'aquests pòtols que en Kerouac posa en joc es proposa la «capta» d'un estat que, mitjançant l'èxtasi i la contemplació» permet d'unir-se a la divinitat i de participar en la seva essència des d'aquí. Cal, amb tot, acceptar-ho més com una indicació que com una definició, i amb el mateix desig voldria que fossin llegides les notes amb què he pretès d'orientar el lector poc versat en budisme i mai, en cap moment, posar límits a conceptes obscurs que pots ser no en tenen i exigeixen llargues i, en aquest cas, innecessàries explicacions».²³ Les notes a què Pedrolo es refereix, poc habituals a les seves altres traduccions, fan sobretot referència al món del budisme i són del tipus: «*zendo*: sala destinada a la meditació en les comunitats zen»; o «*koans*: nom que es dona a les preguntes i expressions paradoxals del mestre».

23. KEROUAC, Jack. *Els pòtols místics*. Barcelona: Proa, 1967, p. 9-10.

Tot comptat i debatut, doncs, veiem com Pedrolo és una figura cabdal, inserida en un moment intel·lectualment propici, en la introducció de la narrativa nord-americana a Catalunya. Un ràpid recompte al primer catàleg dels *Llibres en català*,²⁴ editat per l'INLE el 1967, mostra com a la secció de literatura hi apareixen ja 125 títols traduïts de l'anglès, dels quals pràcticament el 50 % són autors anglesos i l'altre 50 % autors nord-americans. Aquesta xifra es correspon matemàticament amb les traduccions del francès, que són també 66 obres. Si pensem en tots els autors nord-americans que Pedrolo va traduir, veurem que pràcticament un terç del que s'edità en català fins a les acaballes dels anys seixanta havia sortit de les seves mans, i que moltes d'aquestes traduccions van aparèixer en col·leccions gairebé mítiques com El Balanci, A Tot Vent, o La Cua de Palla. És així, doncs, que el nostre coneixement de la literatura nord-americana moderna passa, en bona mesura, per la mediació de Pedrolo, cosa a tenir en compte tant en el moment de judicar les obres d'aquella generació com la tasca ingent de renovació i obertura que les traduccions de Manuel de Pedrolo han representat.

24. INSTITUTO NACIONAL DEL LIBRO ESPAÑOL. *Llibres en català*. Barcelona, 1967, 173 p. (Els índexs, però, no estan paginats.) Duu una presentació, en castellà, de Guillermo Díaz-Plaja, director de l'INLE.

Annex

En total, i per ordre cronològic d'edició, Pedrolo va traduir uns vint-i-quatre títols de literatura nord-americana, apareguts principalment entre 1964 i 1967:

— 1963

MILLAR, Margaret. *Un estrany en la meva tomba*. Barcelona: Edicions 62 (La Cua de Palla).

— 1964

CAIN, James M. *El carter sempre truca dues vegades*. Barcelona: Edicions 62 (La Cua de Palla; 12).

MCDONALD, Ros. *La mort assenyala*. Barcelona: Edicions 62 (La Cua de Palla).

SPILLANE, Mickey. *Qui mana*. Barcelona: Edicions 62 (La Cua de Palla).

STEINBECK, John. *Homes i ratolins*. Perpinyà: Proa.

— 1965

CALDWELL, Erskine. *La ruta del tabac*. Barcelona: Edicions 62.

DOS PASSOS, John. *Manhattan Transfer*. Barcelona: Proa.

FAST, Howard. *Espàrtac*. Barcelona: Edicions 62.

FAST, Howard. *El cas Winston*. Barcelona: Edicions 62.

FAULKNER, William. *Llum d'agost*. Barcelona: Edicions 62.

— 1966

DOS PASSOS, John. *Paral·lel 42*. Barcelona: Edicions 62.

MILLER, Henry. *Un diable al paradís*. Barcelona: Edicions 62.

VANCE, Marshall. *La caminada*. Barcelona: Edicions 62.

— 1967

CALDWELL, Erskine. *El petit camp de Déu*. Barcelona: Edicions 62

DOS PASSOS, John. *Diner llarg*. Barcelona: Edicions 62.

DOS PASSOS, John. *L'any 1919*. Barcelona: Edicions 62.

KEROUAC, Jack. *Els pòtols místics*. Barcelona: Proa.

— 1969

FAULKNER, William. *Intrús en la pols*. Barcelona: Edicions 62.

— 1970

FAULKNER, William. *Santuari*. Barcelona: Proa

— 1971

MAILER, Norman. *Fets de cultura*. Barcelona: Edicions 62.

SALINGER, J.D. *Seymour, una introducció*. Barcelona: Edicions 62.

— 1972

MILLER, Henry. *La meva vida i els meus temps*. Barcelona: Aymà.

— 1974

SCOT KING, Coretta. *La meva vida amb Martin L. King*. Barcelona: Aymà.

— 1980

GARNER, Alan. *Elider*. Barcelona: Laia.